

state-building, national identity. Shows the increasing role of ethnic culture in the conditions of global change. Ethnic renaissance is the tendency of ethnic groups to maintain their cultural identity in terms of the distribution of the leveling tendencies of globalization.

Actualized the problem of the relationship between national policies, state ethnopolitical management and such negative trends as separatism, regionalism, federalism.

Modern ethno-political processes in Ukraine are in the plane of the democratization of public life, modernization of political institutions and their reform, and in addition have regional characteristics. An important task is to achieve consistency between the development of national-ethnic identity and increase the General level of civic culture that, in turn, requires clarification of the conceptual foundations of the state, regional and ethanol policy, intensifying territorial factor in its constructive and not destructive direction, priorities in this area of the state authorities and public organizations, including those representing the interests of national minorities.

With this in mind the necessity of the creation of the concept of ethnic policy in Ukraine, which would take into account the internal external factors at the national level, trends in the global world.

Key words: globalization, ethnopolitical processes, ethnopolicy, ethnicity.

УДК 323.1

К. М. ВІТМАН

ПАРАДОКСИ СЕПАРАТИЗМУ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Аналізуючи інтеграційні та дезінтеграційні процеси на європейському просторі, автор виявив кілька парадоксальних тенденцій, які вказують на те, що євроінтеграція опосередковано сприяє сепаратизму. Натомість Швейцарія, якій раніше прогнозували етнополітичну дезінтеграцію, завдяки економічній стабільності та високому рівню життя отримує можливість розширення своїх кордонів за рахунок регіонів сусідніх держав, що демонструють бажання увійти до складу Швейцарії та вимагають проведення відповідних референдумів.

Ключові слова: етнополітична дезінтеграція, Європейський Союз, сепаратизм.

Витман К.Н. Парадоксы сепаратизма на европейском пространстве

Анализируя интеграционные и дезинтеграционные процессы на европейском пространстве, автор обнаружил несколько парадоксальных тенденций,

© ВІТМАН Костянтин Миколайович – доктор політичних наук, професор Національного університету «Одеська юридична академія»

указывающих на то, что евроинтеграция косвенно способствует сепаратизму. Швейцария, которой ранее прогнозировали этнополитическую дезинтеграцию, благодаря экономической стабильности и высокому уровню жизни получает возможность расширения своих границ за счет регионов соседних государств, демонстрирующих желание войти в состав Швейцарии и требующих проведения соответствующих референдумов.

Ключевые слова: этнополитическая интеграция, Европейский Союз, сепаратизм.

Vitman Kostantyn. Paradoxes of Separatism on European Space

Analyzing integration and disintegration processes on EU space, the author discovered several paradoxical trends indicating that European integration indirectly promotes separatism. Instead, Switzerland, which has been previously predicted ethnic and political disintegration, due to economic stability and high living standards is able to expand its borders by joining the regions of neighbouring countries that demonstrate a desire to join Switzerland and require referendums on this issue.

Key words: *ethnopolitical disintegration, European Union, separatism.*

Тема європейської інтеграції знайшла найповніше висвітлення у працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Однак у цій статті пропонуємо звернути увагу не на інтеграцію в межах Європейського Союзу загалом, а на локальні інтеграційні тенденції між окремими суб'єктами етнополітики (державами, регіонами держав), що наразі спостерігаються на теренах Європи і є продовженням або виявом дезинтеграційних тенденцій. Деякі з них не сприймаються всерйоз, тому не знаходять наукового обґрунтування. Таке ставлення є хибним, адже всі етнополітичні процеси без винятку заслуговують на відстеження та увагу, оскільки достеменно невідомо, до яких глобальних наслідків вони можуть призвести. Український досвід є підтвердженням цього. Україна тривалий час ігнорувала застереження науковців щодо етнополітичних викликів і проблем, які потребують вирішення в межах етнонаціональної політики, тому серйозно постраждала від етнополітичної дезинтеграції.

Дезінтеграційні і інтеграційні тенденції в межах об'єднаної Європи не менш складні та непередбачувані, про що свідчить проведення референдуму про вихід Шотландії зі складу Великобританії та аналогічного опитування в Каталонії протягом минулого року. Як частини держав-членів Європейського Союзу: Каталонія – Іспанії, Шотландія – Великої Британії, – вони керувалися одночасно як економічними міркуваннями, так і історичним прагненням етноспільнот до формування власної держави. Прихильники незалежності Шотландії переконували виборців у тому, що покладів нафти у Північному морі біля берегів Шотландії, доходів від розви-

неної харчової та алкогольної промисловості цілком вистачить, щоб забезпечити економічне процвітання новосформованої держави. Аналогічно серед прихильників виходу Каталонії зі складу Іспанії вже багато років популярним залишається гасло: «досить годувати Іспанію», адже Каталонія є економічно розвинутою автономією країни і сплачує найбільше податків до бюджету.

Ці дезінтеграційні тенденції можна одночасно трактувати як прояви національного самовизначення, в межах якого кожна етнопільнота прагне перетворитися на повноцінну націю, сформувавши власну державу, і як прояви сепаратизму. Сепаратизм у науковій літературі визначається як політичний рух, спрямований на відокремлення від держави частини її території та населення. Сепаратистські рухи породжуються суперечностями між центральною владою держави та виразниками ідей сепаратизму – політичними партіями, громадськими та релігійними організаціями етнічних меншин, політичними структурами окремих регіонів¹. Але незалежно від трактування вищезгадані прояви національного самовизначення або сепаратизму є дезінтеграційними, відтак загрожують суверенітету та територіальній цілісності держав-членів ЄС. Суть цієї загрози не змінює той факт, що всі держави-проекти бачать себе в складі Євросоюзу. «ЄС не захоче відмовитись від регіону, який приносить йому гроші. Який сенс відмовлятися від просєвропейського регіону, в який ЄС вже вклав багато інвестицій?», – риторично цікавилися прихильники незалежності Каталонії напередодні плебісциту².

Однак головна загроза для Європейського Союзу полягає не в зміні територіальних меж держав-членів ЄС або їх кількості, вона полягає в дестабілізації етнополітичної ситуації, в погіршенні стосунків всередині об'єднаної Європи. Несанкціонований вихід однієї з частин європейської держави означає розірвання відносин між окремими державами, застосування санкцій, що неминуче означатиме економічні втрати. Наскільки шкодить етнополітична дестабілізація успішному демократичному та економічному розвитку держав промовисто свідчить нинішній досвід пострадянського простору.

А. Алесіна, Е. Спюлаоре та Р. Ваціарг переконані, що економічна інтеграція, лібералізація торгівлі часто супроводжуються політичним сепаратизмом. У світі торговельних обмежень, великі країни мають економічні переваги, оскільки політичні кордони визначають розмір ринку. «У світі вільної торгівлі і глобальних ринків навіть відносно невеликі культурні, мовні чи етнічні групи можуть вигра-

ти від формування невеликих і однорідних політичних юрисдикцій (власних держав), які отримують можливість мирно взаємодіяти з іншими країнами економічно інтегрованої зони», – стверджують дослідники³. Ось чому в межах єврозони дезінтеграційні тенденції знаходять втілення на локальному рівні, адже сформовані нації, якими вважають себе шотландці та каталонці, були і залишаються впевненими у тому, що Європейський Союз, як передусім економічне об'єднання країн, не має наміру втрачати території та зазнавати збитків через процеси національного самовизначення.

Р. Купер, відомий західний дослідник дезінтеграційних процесів, у своїх працях підтверджує, що головна відмінність європейської інтеграції від інших видів полягає в тому, що вона розвивалася через співпрацю, а не через конфлікт⁴. Тобто не застосовувала примусові, недемократичні методи, що викликають невдоволення і неминучий конфлікт між учасниками інтеграції. Дослідник не береться прогнозувати майбутнє європейської інтеграції, оскільки це найбільш успішний та наймасштабніший приклад добровільної інтеграції в світі на даний момент. Тоді як прецедентів трансформації примусових інтеграцій в світі в історичному контексті безліч – всі імперії формувалися і розвалювалися за подібним сценарієм. Позаяк дезінтеграційні тенденції все ж присутні в Європейському Союзі, останніми роками вони стають потужнішими і помітнішими. Настільки, що починають чинити вплив на політику ЄС.

Інтеграцію та дезінтеграцію Р. Купер розглядає через еволюцію держави, державної системи, складових держави. Згідно з теорією науковця, дезінтеграція завжди починається з послаблення центральної влади в державі, втрати нею легітимності на тій території, що декларує вихід з її складу. Причин ослаблення центральної влади може бути безліч (включаючи активну зовнішню етнополітику сусідньої держави), але результат завжди один – складова держава не бачить сенсу/економічної вигоди у подальшому спільному співіснуванні в межах однієї держави. Незважаючи на те, що становище Каталонії є далеким від дискримінації в загальноприйнятому розумінні (етнічному, політичному, економічному), вихід зі складу держави залишається національною ідеєю автономії. Вивчаючи причини інтеграції та дезінтеграції та перебіг цих процесів, Р. Купер доходить висновку про те, що вони є серйозними викликами демократії та демократичного розвитку⁵.

З іншого боку, демократія як політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнається народ, створює

умови для регіонального, політичного, етнічного сепаратизму, а отже і дезінтеграційних процесів. Демократію визначають як набір ідей і принципів, пов'язаних зі свободою, трактуючи її як інституціоналізовану свободу. Тому на терені демократичних держав Євросоюзу останнім часом частішають заклики до формування власних держав на базі регіону або компактного місця проживання певної етноспільноти або виходу цих регіонів зі складу держав з подальшим приєднання до іншої держави. Це вважається демократичним проявом свободи вибору.

Розглядаючи інтеграційно-дезінтеграційні процеси в Європі, звернемо погляд на Італію як вразливу державу з точки зору поширення сепаратизму. Країна до середини ХХ ст. складалася з цілої низки князівств та держав, об'єднаних в 1861 р. в державу під назвою Королівство Італія. Тривала незалежність окремих складових Італії призвела до формування серйозних культурних, мовних, політичних відмінностей, які досі є джерелом дезінтеграційних процесів в державі. Відцентрові тенденції також підсилюються економічною кризою в ЄС. Як відомо, погіршення рівня життя та соціальних стандартів неминуче призводить до загострення етнополітичних суперечностей. Тому, натхненні референдумом у Шотландії, окремі регіони Італії, регіональні еліти вирішили скористатися цим досвідом, щоб спробувати сформувати власну державу або натиснути на центральну владу з метою здобуття певних преференцій. Хоча референдум про незалежність Шотландії не мав успіху, оскільки шотландці не підтримали виходу зі складу Великобританії, годі применшувати його етнополітичне значення. Адже наслідком такого прецеденту може стати дезінтеграція Італії, європейської держави з найбільш вираженими сепаратистськими рухами.

У 2014 р. італійський регіон Венето заявив про намір провести офіційний референдум щодо відокремлення від Італії. Очільник регіону (губернатор) Л. Дзайя аргументував ініціативу тим, що в межах об'єднаної Європи після шотландського референдуму має стати звичною демократична практика, за якої населення обирає, в якій країні хоче жити⁶. Нагадаємо, що Венето в межах Венеціанської республіки був незалежною державою до середини ХVІІІ ст. і наразі є одним з найбільш розвинених з 20 регіонів Італії. Венето має багату історичну та культурну спадщину, що забезпечує йому найвищий рівень туристичної популярності.

Партія «Незалежність Венето» організувала та провела 16–21 березня 2014 р. електронний референдум, в якому населення регіону

брало участь за допомогою інтернету, телефону або спеціально обладнаних дільниць з обов'язковою ідентифікацією за допомогою індивідуального коду учасника голосування. За словами організаторів політичного заходу, 89% його учасників підтримали створення незалежної, суверенної республіки Венето⁷. Партія «Незалежність Венето» апелювала до того, що Півночі Італії, зокрема Венето, слід покласти край практиці спонсорування Півдня країни. Регіон отримує з бюджету лише третю частину сплачених ним податків.

Натхненні високою явкою та результатами електронного референдуму, його ініціатори оголосили про підготовку до проведення референдуму на офіційному рівні. Очільник Венето Л. Дзайя, апелюючи до права на самовизначення, вказав на необхідність напрацювання законодавчої бази проведення такого референдуму – відповідний законопроект перебуває в розробці. Очевидно, що він суперечитиме Конституції Італії, тому не матиме юридичної сили, однак експерти переконані, що електронний референдум насправді проводився не з метою відродження Венеціанської республіки, а з метою досягнення Венето більшої автономії, в тому числі фінансової та податкової самостійності регіону, за прикладом Трентіно-Альто-Адідже або Сицилії.

Сусідня Ломбардія зацікавилася прикладом Венето, розпочавши збір підписів для проведення аналогічного референдуму. Ідея виходу Ломбардії зі складу Італії не нова, на місцевому рівні її почали втілювати 2012 р. у відповідь на заклик федерального радника швейцарського уряду У. Морера, який в інтерв'ю італійському виданню *Coggiere di Como* заявив, що «позитивно ставиться до ідеї входження Ломбардії до Швейцарії на правах 27-го кантону»⁸. У. Морер підкреслив важливість економічної співпраці, торгових потоків між північними регіонами Італії та південним швейцарським кантоном Тічино. Швейцарська преса підтверджує участь Ломбардії в 90% південношвейцарських угодах. Слід зазначити, що швейцарський чиновник, який висунув ідею інтеграції сусіднього регіону Італії до Швейцарії раніше озвучував подібні наміри щодо Німеччини. У. Морер також підтримує приєднання двох німецьких земель – Баварії і Баден-Вюртембергу до Швейцарії, які межують з нею на Півночі.

Таким чином проект з формування Великої Швейцарії набирає обертів в Європі і стає дедалі вагомішим дезінтеграційним чинником для сусідніх зі Швейцарією країн. В липні 2010 р. швейцарське видання *Weltwoche* провело опитування населення Баден-Вюртем-

бергу, під час якого 48% респондентів підтримали входження федеральної землі Німеччини до складу Швейцарії⁹. Утім, як Конституція Італії, так і Конституція Німеччини закривають шлях до дезінтеграції, виходу регіонів з подальшим входженням до складу інших держав. Так, ст. 29 Основного Закону ФРН стверджує, що будь-які територіальні зміни можуть бути здійснені лише за результатами загальнонародного референдуму. Далєбі президент Італії різко розкритикував сепаратистські тенденції, підкресливши, що Конституція країни не передбачає жодних демократичних механізмів для відокремлення національних територій від Італії¹⁰. Дійсно, ст. 5 Основного Закону стверджує, що Італія є єдиною і неподільною, визнає місцеві автономії та сприяє їх розвитку шляхом адміністративної децентралізації, пристосування принципів і методів законодавства до завдань автономії і децентралізації.

Тим часом швейцарські праві політики намагаються на практиці відкрити шлях до інтеграції регіонів сусідніх країн до складу Швейцарії, дестабілізуючи етнополітичну ситуацію в них. Представники ультраконсервативної Швейцарської народної партії (SVP) запропонували внести до Конституції Швейцарії низку змін, які б дозволяли сусіднім державам або їх частинам входити до складу Конфедерації. Вже кілька років поспіль ШНП намагається домогтися винесення на обговорення законопроекту про спрощену процедуру прийняття нових регіонів до складу країни та набуття ними статусу кантонів. Члени ШНП не приховують, що воліли б бачити у складі Швейцарії прикордонні регіони Німеччини, Франції, Австрії та Італії.

На тлі економічної кризи та політичної нестабільності в Євросоюзі Швейцарія стає привабливою альтернативою для населення сусідніх держав. Як би це парадоксально не звучало, але сприйняття територіальних змін в Європі уможливлється та спрощується завдяки європейській інтеграції. Розмивання національних кордонів всередині Європи, вільне переміщення людського ресурсу, послаблення національних ідентичностей і як наслідок патріотизму, – все це призвело до появи таких сепаратистських, дезінтеграційних проєктів з точки зору етнополітології. Для багатьох європейців, схильних до мобільності, частой змін країн проживання, не принципово, яку назву матиме їх країна, головне, щоб вона забезпечувала захист демократичних свобод, економічну стабільність та високий рівень життя. Усі ці вимоги Швейцарія задовольняє, тому стає все привабливішою для італійців, німців, французів, що проживають у прикордонних регіонах сусідніх держав.

Швейцарія – порівняно невелика країна (8 млн. населення). Для прикладу Ломбардія, яка має намір увійти до її складу у статусі кантона, більша (10 млн. населення), ніж уся Швейцарія. Утім, ні швейцарські політики, ні політичні експерти не бачать у цьому жодної суперечності, вказуючи на політичні амбіції успішної європейської держави. Швейцарські чиновники не висловлюють відкритого, офіційного бажання анексувати нові території. Навіть представники Швейцарської народної партії вважають, що необхідно створити сприятливі як політичні, так і економічні умови для включення сусідніх земель/регіонів до складу країни, що не суперечить принципам свободи та демократії¹¹.

Наразі повернімося до Італії, де після вищезгаданих заяв швейцарських політиків, в інтернеті з'явилася анонімна петиція, що закликає італійців підтримати вихід Ломбардії з Італії та приєднання до Швейцарії¹². Автори петиції переконують, що увійшовши до складу Швейцарії Ломбардія отримає більшу автономію, найстабільнішу в Європі валюту (швейцарський франк) сплачуватиме менше податків, стане частиною країни з ефективним управлінням, що дотримується політичного нейтралітету і, щонайголовніше, визнає італійську мову офіційною. Популярності ідея виходу зі складу Італії набуває також у сусідніх регіонах – П'ємонті та Південному Тіролі. В останньому точаться дискусії щодо виходу зі складу Італії та формування окремої держави, приєднання до Австрії або Швейцарії.

Нагадаємо, що в Італії і без впливу Швейцарії завжди були помітні дезінтеграційні тенденції. З 80-х років в Італії діє сепаратистськи налаштована націонал-консервативна партія Ліга Півночі, що виступає за надання північним регіонам – П'ємонту, Венето та Ломбардії незалежності у вигляді формування нової держави (Паданії) зі столицею в Мілані та відокремлення від економічно менш розвиненого Півдня Італії. Однак, дії Ліги Півночі не були достатньо радикальними, партія брала і бере участь у владі або співпрацює з нею і використовує сепаратизм як механізм політичного тиску.

Однак проект побудови Великої Швейцарії за рахунок північних регіонів Італії Ліга Півночі сприйняла як виклик. Слід зазначити, що етнополітичний рух за приєднання до Швейцарії стає дедалі популярнішим в Італії, все частіше обговорюється в соціальних мережах, на спеціалізованих форумах та політичних ток-шоу. Характерно, що при цьому офіційна влада Італії, Франції та

Німеччини не висловлюють занепокоєння з цього приводу і поготів не звинувачують Швейцарію в експансії. Тому Ліга Півночі спробувала перевести ініціативу у русло формування незалежної держави на базі північних регіонів Італії, починаючи з Ломбардії. Мовляв, Ломбардія більша від Швейцарії і може стати найбагатшою країною Європи, здобувши незалежність. Член Ліги Півночі, М. Бьянкі заявив, що в Швейцарії «давно зрозуміли, що на території Ломбардії існує потенціал для розвитку економіки країни»¹³.

Не лише Ломбардія оголосила про намір увійти до складу Швейцарії. 2014 року на о. Сардинія, що входить до складу Італії на правах широкої автономії, також була задекларована ідея входження регіону в статусі морського кантону до складу Швейцарії. «Ми більше не віримо італійській політико-адміністративній системі. Вона довела свою неефективність у вирішенні проблем країни», – аргументує ініціативу А. Карузо, засновник ініціативної групи Canton Marittimo, що налічує близько 10 тис. прихильників входження острова до складу Швейцарії¹⁴. Населення о. Сардинія висловлює невдоволення врядуванням Італії, а оскільки Конституція Італії не передбачає виходу регіонів зі складу держави, ініціатори пропонують передати острів Швейцарії у вигляді компенсації державного боргу або продати його тій же Швейцарії. Активісти ініціативної групи Canton Marittimo розпочали збір підписів за проведення на Сардинії відповідного референдуму про вихід зі складу Італії та входження до Швейцарії. Одночасно ініціатори агітують Швейцарію перспективою отримати не лише острів, а й вихід до моря, здобувши в такий спосіб статус морської держави.

Аналіз відцентрових, дезінтеграційних тенденцій на європейському просторі дозволив виявити кілька парадоксальних тенденцій. По-перше, прецедент проведення референдуму в Шотландії про вихід зі складу Великобританії легітимізував вимоги інших регіонів, що входять до складу держав-членів ЄС, щодо проведення подібних референдумів, посилячись на право на самовизначення. Вони отримали інституціоналізований канал задоволення своїх вимог, що трактується частиною європейських держав не як прояв сепаратизму, а демократії. Це викликало парад референдумів та опитувань в окремих регіонах об'єднаної Європи, які мали власну державність раніше.

По-друге, найбільш стійкими до дезінтеграційних тенденцій виявляються держави, що демонструють економічну стабільність та розвиток. Італія чи найбільше постраждала від економічної кризи,

тому сепаратизм охопив велику кількість її регіонів. Тим часом Швейцарія, якій етнополітологи раніше пророкували дезінтеграцію за етнополітичним принципом, оскільки в ній відсутня консолідуюча нація, наразі розмірковує над розширенням своїх кордонів за рахунок регіонів сусідніх держав, що демонструють бажання увійти до складу Швейцарії.

1. *Юридична* енциклопедія у 6 т. [Електронний ресурс] / К., 2003. – Т. 5. ; Циклоп – енциклопедії та словники. – Режим доступу : <http://cyclop.com.ua/content/view/330/43/>. 2. *Чи можлива Каталонія без Іспанії?* [Електронний ресурс] / Euronews. Спеціальні репортажі. – Режим доступу : <http://ua.euronews.com/2012/11/16/catalonia-rises-on-a-wave-of-independence/>. 3. *Alesina A. Economic Integration and Political Disintegration* / A. Alesina, E. Spolaore, R. Wacziarg // *American Economic Review*. – 2000. – v90(Dec., 5). – P. 1276. 4. *Cooper R. Integration and Disintegration* / R. Cooper // *Journal of Democracy*. – 1999. – Vol. 10. – №1. – P. 9. 5. Там само. – P. 15. 6. *Марценко Д.* Сепаратизм в Італії: Венето хоче отделения? [Електронний ресурс] / Д. Марценко / Преса України від 21.09.2014. – Режим доступу : <http://ua.press.info/ru/news/show/39803>. 7. *Гнетий В.* Венеція: уйти, чтобы остаться? В регионе Венето прошел референдум о независимости от Италии [Електронний ресурс] / В. Гнетий / Радіо Свобода від 21.03.2014. – Режим доступу : <http://www.svoboda.org/content/article/25304993.html>. 8. *Ломбардія* разом зі своєю столицею Міланом може стати швейцарським кантоном, якщо це підтримають на референдумі [Електронний ресурс] / ТСН від 13.04.2012. – Режим доступу : <https://www.tsn.ua/svit/milan-dumaye-viddilitisya-vid-italiyi-i-priyednatisya-do-shveycariyi.html>. 9. *«Большая Швейцария»*: Миф, фантазия или будущая реальность? [Електронний ресурс] / Деловая Швейцария від 15.08.2014. – Режим доступу : <http://business-swiss.ch/2014/08/bol-shaya-shvejsariya-mif-fantaziya-ili-budushhaya-real-nost/>. 10. *Президент* Італії заявив, що готов жестко реагувати на сепаратизм [Електронний ресурс] / РІА Новості. – Режим доступу : <http://ria.ru/world/20111001/447175045.html>. 11. *«Большая Швейцария»*: Миф, фантазия или будущая реальность? [Електронний ресурс] / Деловая Швейцария від 15.08.2014. – Режим доступу : <http://business-swiss.ch/2014/08/bol-shaya-shvejsariya-mif-fantaziya-ili-budushhaya-real-nost/>. 12. *Ломбардія* разом зі своєю столицею Міланом може стати швейцарським кантоном, якщо це підтримають на референдумі [Електронний ресурс] / ТСН від 13.04.2012. – Режим доступу : <https://www.tsn.ua/svit/milan-dumaye-viddilitisya-vid-italiyi-i-priyednatisya-do-shveycariyi.html>. 13. *Рахимов А.* Dreams of «Big Switzerland» [Електронний ресурс] / А. Рахимов / Швейцарские новости. – Режим доступу : <http://nashgazeta.ch/news/politica/18128>. 14. *Italy's Separatist Spirit Takes New Shape as Sardinians Push to Become Swiss* [Електронний ресурс] / The Guardian від 23.03.2014. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/23/italy-separatist-sardinian-swiss-canton-marittimo>.

Vitman Kostantyn. Paradoxes of Separatism on European Space

Analyzing integration and disintegration processes on EU space, the author discovered several paradoxical trends indicating that European integration indirectly promotes separatism.

In this study we suggest to pay attention not to integration in the European Union in general, but to local integration trends between different ethnic policy actors (states, regions) that are currently observed on the territory of Europe and continue or manifest disintegration tendencies. Some of them are not taken seriously and aren't studied by scientists. Such an attitude is mistaken, because all ethnopolitical processes without exception deserve tracking and attention, because we do not know which global consequences they may cause.

Ukrainian experience proves this. Ukraine for a long time ignored the warnings of scientists on ethnic and political challenges and problems that need to be addressed and solved within the ethnic policy. Thus the country was seriously affected by disintegration. Disintegration and integration trends within a united Europe no less complex and unpredictable, that was evidenced by a referendum on Scotland's out from the UK and a similar survey in Catalonia during the previous year.

However, the main threat to European Union is not in change of the territorial borders of the member states or their number, it is in destabilization of ethno-political situation and in relations deterioration within united Europe. Unauthorized out of one part of European state means deterioration or termination of the relationships between individual states, sanctions and inevitably means economic deprivation. How much harm ethnic and political destabilization may cause shows current experience of post-Soviet space.

Although a referendum on independence in Scotland had no success as Scots did not support secession from the United Kingdom, it should not decrease its ethnic and political significance. The consequence of such a precedent could be the disintegration of Italy, the European country with the most severe separatist movements.

Veneto, Lombardia, South Tyrol, Sardinia declared the intention to hold a referendum on independence. Some of them are thinking on joining Switzerland, non-EU state with economic stability and high living standards. Thus the project of Large Switzerland became popular in Europe and gets increasingly more significant factor for the disintegration of neighboring to Switzerland countries.

But as the Italian Constitution and the Constitution of Germany prevent the disintegration out of regions, followed by entry into the another state. Meanwhile, representatives of the ultra-conservative Swiss People's party (SVP) proposed a number of amendments to the Constitution of Switzerland that would allow neighboring states or its parts to become of a member of the Confederation.

For several years SNP is trying to discuss the bill on a simplified procedure for adoption of new regions to the country. SNP members do not hide that would like to see as part of Switzerland border regions from Germany, France, Austria and Italy. While there are economic crisis and political instability in the European Union, Switzerland is an attractive alternative for the population of neighboring states. Whatever it may sound paradoxical, but the perception of territorial changes in Europe made possible and simplified European integration.

The blurring of national borders within Europe, the free movement of human resources, the weakening of national identity and patriotism as a result – all this led to such separatist disintegration projects in terms of ethnopolitology. Europeans

inclined to mobility, frequent changes of residence, do not matter what the name of their mother country will be, as long as it provides protection of democratic freedoms, economic stability and a high standard of living. All these requirements are satisfied by Switzerland and it is becoming more attractive to Italians, Germans, French, living in the border areas of neighboring countries.

Switzerland, which has been previously predicted ethnic and political disintegration, due to economic stability and high living standards is able to expand its borders by joining the regions of neighbouring countries that demonstrate a desire to join Switzerland and require referendums on this issue.

Key words: ethnopolitical disintegration, European Union, separatism.

УДК 327.58

**Н. В. ПИЛЬГУН
А. В. ИВАНЕЦ**

ОСОБЕННОСТИ ПРЕБЫВАНИЯ УКРАИНСКИХ ЭМИГРАНТОВ В БРАЗИЛИИ

Исследованы особенности украинской эмиграции в Бразилию, процесс расселения украинцев в Бразилии в результате трех волн эмиграции, описывается организованная общественная жизнь украинцев в этой латиноамериканской стране. Обобщены известные и раскрыты новые факты истории украинской диаспоры (конец XIX ст. и до сегодняшнего дня), а также идет речь о влиянии украинцев на общественно-политическую и культурную жизнь юга Бразилии.

Ключевые слова: украинская диаспора, украинская иммиграция.

Пільгун Н.В., Іванець А.В. Особливості перебування українських емігрантів у Бразилії

Досліджено особливості української імміграції до Бразилії, процес розселення українців у Бразилії в результаті трьох хвиль імміграції, описується організована суспільне життя українців у цій латиноамериканській країні. Узагальнено відомі та розкриті нові факти історії української діаспори (кінець XIX ст. і до сьогоднішнього дня), а також йдеться про вплив українців на суспільно-політичне та культурне життя півдня Бразилії.

Ключові слова: українська діаспора, українська імміграція.

Pylgun Natalia, Ivanets Anastasiya. Particularities of Ukrainian immigrants in Brazil

© ПИЛЬГУН Наталья Васильевна – кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры теории и истории государства и права Юридического института Национального авиационного университета

© ИВАНЕЦ Анастасия Валериевна – студентка Мадридского университета Комплутенсе (Испания)